

ERB-Protocol (Rattenschutters)

Versie: 1.0 (22-11-2025)

Dit ERB-protocol (Ecologische Ratten beheer) is ontwikkeld als gifvrij, ecologisch en resultaatgericht alternatief voor het IPM-protocol dat door reguliere ongediertebestrijders wordt gebruikt. Het is bedoeld als beknopte werkinstructie voor ecologische Rattenschutters die werken volgens de richtlijnen van de Ratslagmethode.

Het doel:

Overlast beëindigen met directe, humane bestrijding én langdurige preventie, zonder afhankelijkheid van rodenticiden.

1. Uitgangspunten van het ERB-protocol:

- Ecologisch
Geen inzet van rodenticiden, tenzij in uitzonderlijke noodgevallen en dan altijd door een bevoegde externe partij.
- Humane bestrijding
Afschot m.b.v. een persluchtbuks waarbij met voldoende energie vitale organen (hart/longen en zenuwstelsel) worden getroffen — zonder lijden, zonder vertraging.
- Directe aanwezigheid
De Rattenschutter werkt fysiek op locatie voor observatie, bestrijding en advies.
- Veiligheid
Rattenschieten volgens Ratslagmethode, met veilig gebruik van persluchtbuksen en schietvaardige schutters.
- Preventie op basis van kennis van het terrein en aanwezige flora en fauna
Adviezen zijn gebaseerd op daadwerkelijke terrein-observatie, niet op generieke lijstjes.

2. Stadia van ERB-aanpak

- Intake & Inventarisatie (Vrijblijvend)
  - Gesprek met klant.
  - Bij daglicht in kaart brengen van:
    - overlastlocaties
    - vermoedelijke routes
    - voedsel- en waterbronnen
    - nesten / schuilplekken
    - seizoensinvloeden
    - koppeling met omliggende erven
  - Initiële discussie met de klant om een aanvaardbare drempelwaarde te kunnen vaststellen voor de aanwezigheid van ratten.

De rattenschutter kan op basis hiervan een inschatting maken of hij de klant kan helpen en wat dit ongeveer gaat kosten. In dit gesprek met de opdrachtgever komt de rattenschutter tot een (mondelinge) overeenkomst. Deze kan twee kanten op gaan:

- De rattenschutter is van mening dat hij de klant om wat voor reden dan ook niet kan helpen. Bijvoorbeeld omdat deze een onrealistische drempelwaarde eist. Of dat de klant de kosten te hoog vindt. Er komt dan geen opdracht en zij nemen (vrijblijvend) afscheid van elkaar.
of,...
- De rattenschutter spreekt met de klant af dat hij begint met een initiële observatie en indien nodig acute bestrijding. Hij legt uit wat hij gaat doen en welke resultaten de klant mag verwachten. Hij kondigt aan dat de klant na de eerste observatie een schriftelijk verslag ontvangt met een plan van aanpak (PvA) voor het vervolg. Hij krijgt dan meteen ook een factuur voor deze eerste activiteit.

Vaak krijgt de rattenschutter de (mondelinge) opdracht om dezelfde avond met de initiële observatie aan de slag te gaan. Hij wacht daarvoor meestal tot na zonsondergang.

- Initiële observatie op locatie

De rattenschutter observeert en bepaalt m.b.v. warmtebeeldkijker en camera-vallen (Wildcamera's):

- Oorsprong van de ratten
- Foerageer-routes
- Of er lokale families aanwezig zijn
- Of er sprake is van migratie van buitenaf
- Tijdstip van activiteit (nacht / schemer / wisselend)

Deze informatie is nodig voor effectieve bestrijding en preventie.

- Acute bestrijding

Als tijdens de initiële observatie significant meer ratten gesignaleerd worden dan de afgesproken drempelwaarde dan begint ook de bestrijding. Observeren en bestrijden gaan dan samen. Werkwijze:

- De rattenschutter bepaalt in welke volgorde ratten worden afgeschoten
  - Oude/grote ratten worden als eerste gedood
  - Jonge verweesde ratten zijn kwetsbaar en roekeloos en worden later aangepakt met afschot
- De uitverkoren rat worden met één gericht schot op hart/longen gedood
- De rattenschutter controleert of het dier goed is getroffen en pijnloos is gedood. Bij twijfel wordt nog een keer geschoten
- Na verloop van tijd komen ratten weer tevoorschijn en wordt de volgende rat afgeschoten
- Als er geen ratten meer verschijnen wordt de observatie voortgezet op andere locaties op het terrein. Hier herhaalt zich het proces van observatie en afschot
- Op deze manier worden zogenaamde "hotspots" kenbaar, die tijdens de observatie/bestrijdingssessie meerdere keren worden bezocht
- Zodra op de verschillende hotspots geen ratten meer worden waargenomen (meestal na zo'n twee uur) stopt de bestrijding:
  - De persluchtbuks wordt veilig gemaakt en opgeborgen.

- De gedode ratten worden opgezocht en verzameld. Daarvoor worden lichten ingeschakeld en/of wordt een hoofdlamp of zaklamp gebruikt .
- Gedode dieren worden geteld, gefotografeerd en op een met de opdrachtgever afgesproken plek opgeborgen in een afsluitbare container/emmer. Als de klant dat wil zorgt de rattenschutter voor de afvoer van de kadavers.
- De rattenschutter maakt een kort verslag met daarin:
  - De verschillende locaties waar ratten zijn aangetroffen.
  - Hoeveel ratten daar zijn waargenomen.
  - Een inschatting van de omvang van de populatie op de verschillende locaties
  - Hoeveel ratten op die locaties zijn afgeschoten (als sprake is van acute bestrijding).
  - Of de populatie boven of onder de drempelwaarde uitkomt
- De klant krijgt direct na de observatie/bestrijdingssessie via email of WhatsApp dit verslagje met een foto van de eventueel gedode ratten.

Door de combinatie van observeren en (indien nodig) bestrijden wordt de opdrachtgever direct geholpen. Hij heeft direct een resultaat van de bestrijding en een terugkoppeling van de observatie.

- Analyse van populatie & omgeving

Na de initiële observatie en eventuele acute bestrijding heeft de rattenschutter een beeld van de situatie. Hij heeft zicht op:

- De aard en de omvang van de door de klant ervaren problemen met ratten en de haalbaarheid van de door de klant gestelde drempelwaarde.
- De opties om de rattenpopulatie te bestrijden tot onder de drempelwaarde en een inschatting van het aantal bestrijding sessies dat daarvoor nodig is.
- De haalbaarheid en mogelijkheid om na de bestrijding m.b.v. preventieve maatregelen de rattenpopulatie duurzaam te kunnen stabiliseren onder de gewenste drempelwaarde

- Factuur en Plan van Aanpak

De rattenschutter maakt op basis hiervan een plan van aanpak (PvA). De eerste stap is het definitief vaststellen van de drempelwaarde. Indien nodig gaat de rattenschutter daarvoor nog eens in (telefonisch) overleg met de opdrachtgever. Als de drempelwaarde is vastgesteld kan de rattenschutter het PvA uitschrijven. Het PvA dient tevens als een offerte voor de te leveren diensten.

Meestal zijn er nog één of twee opvolgende bestrijdingen nodig om de rattenpopulatie onder de drempelwaarde te krijgen. De offerte (PvA) wordt samen met de eerste factuur naar de klant gestuurd. Over het algemeen worden opvolgende bestrijdingen na enige tijd (minimaal één week) weer opgepakt. Dit geeft de klant de gelegenheid om de eerste factuur te betalen en formeel opdracht te geven voor het vervolg zoals beschreven in de offerte.

- Opvolgende bestrijdingen

Na formele opdracht van de klant (en als hij zijn eerste factuur heeft voldaan) gaat de rattenschutter aan de slag met het vervolg van de opdracht.

- Dat is een herhaling van de observatie/bestrijding zoals hiervoor besproken
- Deze wordt ook weer afgesloten met een kort verslag en een volgende factuur
- Zodra de populatie op of onder de drempelwaarde is gekomen is de eerste fase van de opdracht afgerond.

Als de rattenpopulatie onder de drempelwaarde is gebracht maakt de rattenschutter een samenvattend verslag van de uitgevoerde Observaties en Bestrijdingen en formuleert hij een advies voor duurzame preventie. De rattenschutter is nu twee of drie keer actief geweest met observeren en bestrijden en heeft een helder beeld van de situatie bij de opdrachtgever. Met zijn kennis en ervaring kan hij gerichte aanwijzingen geven om (zo veel als mogelijk) een volgende rattenplaag te voorkomen.

- Preventieve maatregelen

In de observaties zijn de volgende zaken geregistreerd:

- Routes van ratten zijn bevestigd,
- Ingangen en openingen zijn gelokaliseerd.
- Risico's zijn in kaart gebracht.
- Voeropslag/situatie is beoordeeld.
- Aanwezigheid van etensresten, kippenvoer, bijvoer e.d. is bekeken.
- Nesten en burchten op het terrein zijn in kaart gebracht.
- Overloop van naburige percelen is onderzocht.

Al deze zaken worden geadresseerd in het advies van de rattenschutter. Denk hierbij aan:

- Structurele gaten dichten.
- Waterbronnen verwijderen.
- Voerbeheer verbeteren.
- Opslag aanpassen,
- Schuilplekken wegnemen.
- Overhangend groen / beschutting verminderen.
- Koppeling met naburige erven bespreken en indien nodig ook daar ingrijpen.

Dit zijn géén standaard IPM-lijstjes, maar maatwerk per opdrachtgever. Preventie is pas effectief wanneer het exact aansluit op de werkelijke situatie.

- Preventie fase

Preventie van rattenoverlast is op de eerste plaats een verantwoordelijkheid van de opdrachtgever. Hij kan (laten) ingrijpen op de habitat van de ratten, door werende maatregelen, wegnemen van nestmogelijkheden en het wegnemen van foerageerplekken voor ratten. Hij is de belanghebbende. Omdat de inzet van de rattenschutter arbeidsintensief en kostbaar is zijn klanten over het algemeen gemotiveerd om onnodige kosten te vermijden. De preventieve maatregelen kunnen worden uitgevoerd door:

- Door de rattenschutter
Als de rattenschutter diensten levert voor habitatmanagement dan kan de opdrachtgever de rattenschutter vragen om invulling te geven aan het advies.

Vaak gaat het dan om het weren van ratten uit gebouwen, het adviseren over en inregelen van voersystemen in kippenhokken en dergelijke. Dit gaat vaak in combinatie met een aannemer, die door de rattenschutter wordt aangestuurd.

- De opdrachtgever

De opdrachtgever gaat zelf met het advies van de rattenschutter aan de slag of besteedt de werkzaamheden uit aan een aannemer. Het advies van de rattenschutter dient als leidraad.

Niet alle rattenschutters leveren diensten voor habitatmanagement. Ook is de opdrachtgever niet altijd in staat om de activiteiten uit het advies zelf uit te voeren. Veelal komen de werkzaamheden bij een gespecialiseerde aannemer terecht. Deze moet bijvoorbeeld een nieuw kippenhok bouwen, gaten in gebouwen met beton en gaas dichtmaken, deuren knaagbestendig maken, kozijnen repareren, bestrating herstellen en graafbestendig maken, etc..

3. Monitoring

- De opdrachtgever centraal

Het is de opdrachtgever die op zijn terrein woont en/of werkt. Hij is er iedere dag en is de eerste die merkt dat de rattenpopulatie (ondanks de preventieve maatregelen) weer groeit. De opdrachtgever heeft meestal een korte lijn met de rattenschutter en zal deze vragen om weer te komen observeren. In principe begint dan het ERB-protocol weer opnieuw. Voordeel is nu dat de rattenschutter het terrein kent en sneller kan ingrijpen. Ook kan hij beoordelen of de geadviseerde preventieve maatregelen zijn uitgevoerd en effectief zijn. Als dat niet zo is kan hij de oorzaak daarvan onderzoeken en zijn advies bijstellen.

Niet zelden moet de rattenschutter druk uitoefenen op de opdrachtgever om de eerder geadviseerde maatregelen alsnog uit te voeren. Dit met als argument dat de kosten voor de extra bestrijding vermeden hadden kunnen worden en beter besteed waren geweest aan de geadviseerde preventieve maatregelen. Het kan ook zijn dat de opdrachtgever meer tijd nodig heeft om de habitat voor ratten te veranderen, met als gevolg dat er extra bestrijding sessies nodig zijn.

- Periodieke bestrijding

Er zijn situaties waar preventie onvermijdelijk onvoldoende resultaat oplevert. Bij melkveehouders in Nederland is het vrijwel onmogelijk om rattenpopulaties onder een aanvaardbare drempelwaarde te houden met alleen preventie. Dat geldt ook voor grootschalige pluimveehouders in Brabant en Limburg die kampen met zwarte ratten. In deze situaties is periodieke inzet van een rattenschutter nodig.

Rattenschutters die voor dergelijke opdrachtgevers werken bouwen een langdurige relatie met hun klant op. Het initiatief voor inzet ligt bij de opdrachtgever. Deze stuurt een berichtje als hij vindt dat de populatie weer moet worden gereduceerd tot onder de afgesproken drempelwaarde. De rattenschutter weet de weg en kan met een aantal bestrijding sessies het probleem voor een periode van 6 tot 9 maanden tijdelijk oplossen.

4. Wat ERB onderscheidt van IPM

- IPM werkt veel vanuit schema's, checklists en lokdozen
Reguliere rattenbestrijders zijn aangewezen op het (overdag) plaatsen van dozen, t.b.v. monitoring, mechanische bestrijding (klemmen) en vergiftigen (Rodenticiden). ERB werkt vanuit situationele kennis en fysieke aanwezigheid als ratten foerageren, graven, spelen, vechten en zich voorplanten.
- Rattenschieten is direct en humaan
Geen lijden van 3–7 dagen zoals bij rattengif. Ook geen milieubelasting en geen directe en secundaire vergiftiging van andere dieren dan ratten. Ook geen bijvangsten in klemmen. Het gaat om het direct oplossen van overlast i.p.v. wachten op het effect van monitoring, klemmen en rattengif.
- Ecologisch sterker fundament
De rattenschutter heeft geen rattengif nodig en hij gebruikt loodvrije pellets (kogeltjes). Hij kan gericht bestrijden tot onder de drempelwaarde en als dat (zichtbare) resultaat is bereikt weet hij dat er nog een aanvaardbare populatie achterblijft. De resterende ratten vormen een min of meer natuurlijke populatie van gezonde dieren. Geen ratten die het rattengif ternauwernood hebben overleefd. Hiermee wordt het opbouwen van resistentie tegen rattengif voorkomen.

4. Visie van Rattenschutters t.o.v. IPM

- ERB is geen onderafdeling van IPM, maar een volwaardig alternatief dat:
  - gifvrij werkt
  - beter aansluit bij maatschappelijke en ecologische doelen
  - humane bestrijding centraal zet
  - gebaseerd is op directe observatie en handelen

Wij waken ervoor dat de ecologisch werkende rattenschutter niet wordt “ingekapseld” in een IPM-model dat historisch gebaseerd is op gifgebruik. ERB is onafhankelijk en heeft een eigen werkwijze voor rattenschutters:

- ERB-protocol (Rattenschutters).

Ecologische Ratten Beheersing is meer dan rattenschutters. Er zijn soortgelijke ERB-protocollen voor collega Professionele rattenbeheersers:

- ERB-protocol (Habitatmanagement)
Gespecialiseerd in het gebruik van klemmen, gecombineerd met dienstverlening voor habitatmanagement en zonder gebruik van rattengif.
- ERB-protocol (Fretten en Honden)
Gespecialiseerd in het werken met fretjes en honden, (al dan niet) gecombineerd met habitatmanagement en zonder gebruik van rattengif.
- ERB-protocol (Rookmachine en Honden).
Gespecialiseerd in het werken met honden en een rookmachine om ratten uit hollen te drijven. Eventueel in combinatie met habitatmanagement, maar zonder gebruik van rattengif.

Al deze vormen van rattenbeheersing zijn ecologisch verantwoord en vertegenwoordigen een effectief alternatief voor het gebruik van rattengif, dat feitelijk overbodig is.

Het mag duidelijk zijn dat de combinatie hiervan nog krachtiger is. Veel rattenschutters werken samen met rattenbeheersers die gespecialiseerd zijn op habitatmanagement. Met name in stedelijk gebied (horeca in oude binnensteden) is de samenwerking tussen rattenschutters en habitatbeheersers buitengewoon effectief.

5. Conclusie

- Het ERB-protocol (rattenschutters):
  - Biedt een professioneel, gifvrij en humaan alternatief.
  - Beschermt natuur, erf, landbouwdieren en roofdieren.
  - Levert direct resultaat.
  - Is gebaseerd op gedrag en ecologie van ratten.
  - Werkt op basis van terreinkennis en expertise van de rattenschutter.
  - Voorkomt dat ecologische bestrijding wordt weggedrukt door een op gif gebaseerde IPM-doctrine.